

פרשת וישלח פרשת הגלות והגאולה

יעקב מכין את הדרך הגלות

הרמב"ן מקדים לפרשת וישלח: "נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק שנזמין עצמו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל".

הרמב"ן (בראשית לג, טו) מוסיף: "ורבותינו ראו עוד בזה עצה, אמרו (בראשית רבה עח, טו) רבי ינאי כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא פרשתא ולא הוה נסיב עמיה רומאין (כאשר היה מגיע למלכות, היה לומד את פרשת וישלח, ולא היה לוקח עמו רומאים), חד זמן לא איסתכל בה ונסיב עמיה רומאין (ומן אחד לא הסתכל בה ולקח עמו רומאים), ולא הגיעו לעכו עד שמכר פינס שלו (מכר את כל רכוש). מפני שהיתה קבלה בידם שזו פרשת גלות. כשהיה בא ברומה בחצר מלכי אדום על עסקי הצבור היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם, כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו". פרשת וישלח היא פרשת הגלות.

יש להוסיף בזה, מעשי אבות סימן לבנים, מביא האור גדליה (ליקוטי דברים פרשת וישלח, ד):

כתיב (איוב ג, כו) "לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז", ודרשו חז"ל (בראשית רבה פד, ב), "לא שלותי" מעשו, "ולא שקטתי" מלבן, "ולא נחתי" מדינה, "ויבוא רוגז" בא עלי רוגזו של יוסף. ומצינו במקום אחר (שמות רבה כו, א) שדרשו "ויבוא עמלק", הדא הוא דכתיב "לא שלותי" מבבל, "ולא שקטתי" ממדי, "ולא נחתי" מיון, "ויבא רוגז" באדום. ושני הדרשות האלו מתאימות, כי יעקב אבינו עבר על הארבע צרות האלו בתור הכנה לדורות הבאים שיהא ביכולתם להחזיק מעמד בהיותם תחת הארבע מלכיות, והכול הוא בבחינת מעשה אבות סימן לבנים, ולא סימנא בעלמא, אלא שנתן הכוח לדורות הבאים לכבוש את הדרך כשהיו הם בצרה, וכלשון המדרש צא וכבוש להם את הדרך, ובעברו ארבע צרות נתן הכוח שיחזיקו מעמד בהד' גליות, ובאמת ארבע צרות האלו הם דומים להד' גליות, וכל צרה מכוון נגד גלות אחד.

יעקב אבינו עבר את כל מהלך הגלות של עם ישראל. בית יצחק אבינו היה בית להשראת השכינה, יעקב גולה ממנו לבית לבן, בשובו כבר מתה רבקה, הרי שצרת עשו היא כחורבן בית הראשון. שהותו לבית לבן היא כגלות מדי, בה רצה לבן וכנגדו לבן להשמיד את עם ישראל ולא עלה בידו. יעקב שב לארץ ישראל מתרגשת עליו צרת דינה, וכנגדה גלות יון שהייתה בארץ ישראל. ולבסוף בשל רוגזו של יוסף גולה למצרים ומת שם, וכנגדה גלות אדום, הארוכה מכל הגליות.

יעקב מוריד את ערך הברכות! ?

נלמד את פרשת הגלות (בראשית לב, ד-ו), "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום", ארצו של עשו קרויה, שעיר, אדום. בזה הוא מזכיר לעצמו שאינו מוחל על מכירת הבכורה, שנקנתה בניד עדשים אדומות, ועל לקיחת הברכות בבגדים שעירים. יעקב שולח לעשו מלאכים, וברש"י: "וישלח יעקב מלאכים", מלאכים ממש, ואומר להם "ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד

לאדני למצא חן בעיניך". וברש"י: "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שבכרני (בראשית כז, כט) "הוה גביר לאחיך", שהרי לא נתקיימה ביי". שיעקב אומר לעשו, אל תכעס על לקיחת הברכות, לא התעשרתי מהם. ויש להבין, הרי עשו ידע את מעלת יצחק אביו, הוא מבין שאלו ברכות לכל זרעו של יעקב לדורי דורות. הוא יודע על מה נאבק, מה הוא הפסיד, ומדוע יעקב מנסה להוריד את ערכן של ברכות יעקב? וצ"ע.

יעקב שולט במלאכים

רש"י מביא פירוש נוסף, "דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים". מבאר החיד"א (נחל קדומים וישלח, א):

ולפי מה שפירשתי בעניותי כי יעקב ממצותיו ולימודו היו נבראים מלאכים וכך היא המדה כדתנן (אבות ד, יא) "עשה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד", והמלאכים הללו הנבראים מתורה ומצות סביב אותו האדם יחנו. ויעקב אבינו עליו השלום עיניו תחזינה המלאכים האלה הנבראים מתורתו ומצותיו והיו מהלכים עמו... לפי זה אפשר שנטל מאותם המלאכים הנבראים מתורתו ומצותיו לשלוח לעשו... ואפשר שזה טעם מה ששלח לומר יעקב אבינו עליו השלום "עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי", רצה להודיעו כי כעת יאמר דכל מצוה קנה סניגור אחד. ואם כן יש לו מלאכים הרבה לשומריו.

אדם בדרגה עליונה כיעקב יכול לראות את המלאכים שנבראים ממצוותיו. אף הגר אמרה שראתה בבית אברהם מלאכים (בראשית טז, יג), "הגם הלם ראיתי אחרי ראי", וודאי שבעל בחירה כיעקב, יכול לשלוט במלאכים שאין להם בחירה, שנבראו ממצותיו. המלאכים שבים אל יעקב ואומרים לו (בראשית לב, ז), "לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו", וברש"י: "באנו אל אחיך אל עשו", שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו". יש להבין, יעקב חוזר לבית יצחק כיון שרבקה שלחה להודיע לו ששכחה חמת אחיו והוא יכול לחזור, והנה הוא נוכח שעשו עודנו בשנאתו. כיצד זה יתכן?

מביא המדרש (בראשית רבה עה, ג):

"וישלח יעקב". רב הונא פתח (משלי כו, יז) "מחזיק באזני כלב עבר מתעבר על ריב לא לו". שמואל בר נחמן אמר משל לארכי ליסטים שהיה ישן בפרשת דרכים עבר חד ושרי ליה (עבר אחד והעיר אותו) אמר ליה: קום לך דבישא שכיא הכא (אמר לו: קום לך ליסטים מצוי כאן). קם ושרי מקפח ביה (קם הליסטים משינתו והחל מכה בו), אמר ליה (ההלך): ניצר בישא (הורע מזלי). אמר ליה (הליסטים): דמיך הוה ועוררתניה (ישן מזלך הרע, ואתה הערת אותו, קם הליסטים והרגו), כך אמר ליה הקב"ה ליעקב: עשיו לדרכו היה מהלך ואתה משלח אצלו ואומר לו (בהכנעה) "כה אמר עבדך יעקב"?

עשו כבר היה מפויס, ולכך שלחה רבקה ליעקב שיחזור לבית אביו. בא יעקב והראה עצמו לפניו. בזה שב כעסו על לקיחת הברכות. יש להבין, מדוע יעקב עורר את כעסו של עשו.

להיבדל מהגויים

כיון שעשו רוצה להרגו, יעקב מתכונן לדורון תפילה ומלחמה. תפילתו היא (בראשית לב, י-יב): "ויאמר יעקב אלוקי אבי אברהם ואלוקי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך. קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות" - יעקב מודה על כל החסדים שהקב"ה עושה עמו, ומבקש אף שאיני ראוי, כעת אני זקוק לחסד נוסף - "הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בנים". יעקב חושש מאחיו, מידידות קרובה עם הרשע שתביא לאסון רוחני, התבוללות וירידה רוחנית, ואף חושש מעשו, שרוצה להרגו. יעקב מקדים מתפלתו את החשש מירידה רוחנית, מהסכנה הפיזית. אצל יהודי ירידה רוחנית היא סכנה גדולה יותר.

נעמיק יותר. מעשי אבות סימן לבנים. יעקב שב לארצו, ובנסיונות אלו מכין את הדרך לבניו השבים לארצם בתום הגלות. הניסיון הגדול בתום הגלות הוא להבדל מהרע, המכילתא (דרכי ישמעאל בא מסכתא דפסחא, ה) מביא, "רבי אליעזר הקפר ברבי אומר וכי לא היה בידם של ישראל ארבע מצות שאין כל העולם כדאי בהם שלא נחשדו על העריות. ולא על לשון הרע ולא שינו את שמם. ולא שינו את לשונם". מתוך היוצאים ממצרים היו עובדי עבודה זרה, אך כולם ללא יוצא מן הכלל שמרו על הזהות היהודית. אלו ששמרו על הזהות זכו להיגאל. אין איסור להיקרא בשם גויי, להתלבש כגוי, לדבר בלשון מצרית, אך אלו שלא הושפעו מהגויים, שמרו על הזהות, שמרו על המסורת, על הקשר עם השורשים, אלו ראויים להיקרא עם ישראל. להיגאל ממצרים. מדות אלו הם הבסיס הראוי לקבל תורה. זו הסכנה שממנה חשש יעקב, אלו שלא יודעים להיבדל מאומות העולם, מתחברים לאומות העולם, אינם ראויים להיכלל בעם ישראל.

יעקב מנצח את הרע

יעקב שולח מנחה לעשו. יעקב אינו מכוון לשדר בכך אהבה, יעקב רוצה בזה לקנות את לבו. אצל יעקב "זמן אינו שווה כסף", אצל יעקב "זמן שווה חיים", הוא נתן חלק מחייו עבור ממון זה. יעקב נותן לעשו חלק מחייו על ידי המתנות, הוא רוצה להשפיע על לבו, לקרב אותו לעבודת ה'. יעקב בדרכו לעשו (בראשית לב, כה-כז), "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר" - יעקב פועל במעשה אבות סימן לבנים, לומר לנו שלפני עלות השחר, לפני בוא הגאולה יהיה מאבק איתנים עם שרו של עשו. הקידמה תנסה להשפיע על עם ישראל, עם ישראל שתפקידו להיות אור לגויים יהיה בשפל המדרגה, יעוותו את המציאות כדי להשחיר את פני העם היהודי. אך לבסוף, עם ישראל ינצח, מכל השבעים אומות רק הם יישארו.

"ויאמר שלחני כי עלה השחר (וצריך אני לומר שירה ביום - רש"י) ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני", וברש"י: "הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהם". מדוע בסוף המאבק שרו של עשו צריך לומר שירה? מדוע בסיומו של המאבק יעקב מתעקש ששרו של עשו יודה לו הברכות?

שרו של עשו הוא היצר הרע, הוא השטן, הוא מלאך המוות. תפקידו של הרע הוא לנסות את האדם, להעמיד בפניו חלק קטן מהתמונה כולה, יצר הרע מלשון רעוע, דבר לא שלם. היצר מעמיד בפני האדם מציאות חלקית, אל תסתכל על העבר או העתיד, תתבונן רק בהווה, בתענוג הרגעי. תפקידו לראות האם האדם יעמוד בניסיון ויתעלה בדרגה. כשהאדם לא עומד בניסיון וחוטא, עולה המלאך לכסא הכבוד ומקטרג ואומר רציתי לרומם את האדם ולא עלה בידי, הוא הוריד אותי מדרגתי. כתיקון נותן הקב"ה למלאך אפשרות להעניש את האדם כדי להחזיר את המלאך לדרגתו. לכך כל אלו התפקידים, מלאך אחד הם. ומעתה, כאשר יעקב עמד בניסיון וניצח את המלאך, עולה המלאך לומר שירה, הוא סיים את תפקידו בעולם. וכך נזכה במהרה בימינו שהרע יסיים את תפקידו בעולם בבוא הגאולה.

הרע מודה לטוב

עוצר אותו יעקב, תודה לי הברכות. וכך בפגישת יעקב ועשו, אומר עשו (בראשית לג, ט), "יש לי רב אחי יהי לך אשר לך", וברש"י: "כאן הודה לו על הברכות". לעשו יש "רב", יש לו הרבה, לא מספיק לו כל ממון שבעולם, ליעקב יש "כל", הוא מברך "שעשה לי כל צרכי", מה שאני צריך, יש לי. לתאוות הממון של עשו אין גבול. מדוע נצרך שעשו יודה על הברכות?

מבאר רבי ירוחם ממיר (דעת חכמה ומוסר; ב ב):

...לומדים אנו מזה יסוד גדול בענין מעשי האדם, דורשים מן האדם מעשים כאלו, שאפילו השונא היותר גדול שבעולם יתן הסכמתו עליהם ויאמר כי טוב המה, מעשה טוב הוא רק, אם גם השטן כשישמע מפי ה', "השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ" (איוב ב, ג), יסכים ויאמר אמת הדבר, אין כמוהו בכל הארץ, גם הוא - השונא בנפש, השטן עצמו, לא ימצא שום חסרון ופקפוק, אבל אם הוא עדיין אינו מסכים, הוא מוצא עוד חסרון ופגם, זה אין כבר מעשה טוב... סוד כזה יש בענין "טוב ורע", ש"הטוב" אינו טוב בלתי אם גם הרע הגמור מסכים עליו, ואומר כי טוב הוא, כל כך עד שגם המשוגע היותר גדול לא

ימצא שום תואנות ועלילות, ואם לאו, אם שונא ומשוגע מוצא עוד דברים לטעון, זה אינו כבר ה"טוב" הנדרש מן האדם, ושומעין ובודקין אחרי דבריו...

על יסוד זה עמדנו מדברי רש"י ז"ל. "ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכל לו וגו' ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני" (בראשית לב, כה-כז). ופירש רש"י "ברכתני הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן". הרי מקובל כי היה לו עסק בכאן עם שרו של עשו, ודרש ממנו שיודה לו על הברכות, ולכאורה למה לו זה, ומה איכפת לו אם לא יודה?

"ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" (בראשית לב, כט), וכתב רש"י: "לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהן וזהו שכתב (הושע יב, ה) "וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו", בכה המלאך ויתחנן לו ומה נתחנן לו "בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו", המתן לי עד שידבר עמנו שם ולא רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהם וזהו "ויברך אותו שם" שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה". והנה רואים אנו, שהמלאך התאבק עמו בכל כוחותיו שלא להודות לו על הברכות, ויעקב אבינו רצה בדוקא להשיג ממנו הודאה, ולמה לו זה בדוקא כל כך, הלא כבר השיג הברכות, ומאי נפקא מינה בהודאתו?

ורואים אנו מכאן כי הודאתו של הרע הוא בדוקא, הרע בעצמו צריך לצוות כי הברכות ראויים לך, ושליך הם, וטרם שהוא יאמר, אין משיגים באמת כלום. כשנגלה הקב"ה אל יעקב אבינו בבית אל לברך אותו שם לקחהו עמו, וכי למה הוא צריך לו, משום שבלעדיו ובלא הסכמתו אין משיגים כלום, הוא צריך להסכים על הכל.

יעקב מכין לגאולה השלימה

"מעשה אבות סימן לבנים", (רמב"ן בראשית יב, ו) השם ישראל מכוון על ימות המשיח (עיין ספורנו בראשית לב, כט), בימות המשיח הלא יהיה ביטול הרע, - כמו שכתב הרמב"ן על "ומל ה' אלוקיך את לבבך" (דברים לו, ו), - ומהו ביטול הרע? - לא כמו שסוברים כי הרע יהיה בטל מן העולם, אלא שהרע עצמו יסכים על הטוב, הטוב יעבור דרך הרע, ומצב זה הוא בשררה וגילוי פנים... מכאן אנו מתבוננים עד היכן הדברים מגיעים, ומה נורא הוא הדבר, בפני מי חייב האדם לבא במעשיו למבחן? - בפני שונאו היותר גדול, וממנו הוא שצריך לקבל הסכמתו, שזולתה אין מעשיו מתקבלים. ומה ערבים לפי זה דברי רבי ישראל מסלנט ז"ל שהיה רגיל לומר על הכתוב (תהילים צב, יב) "בקמים עלי מרעים תשמענה אזני": הן ודאי שלדברי אוהב צריכים לשמוע, ושומעים, הכתוב מלמדנו "בקמים עלי מרעים" - כי גם בקום מרעים לדבר עליך דברי שנאה ודופי, "תשמענה אזני", - הרגל עצמך לשמוע ולתת אזן קשבת לדבריהם, כי אם אך יש רנון, יהא אף משונא ואויב, יש דברים בגו, וכבר צריך בדיקה.

במהרה בימינו נזכה לראות בביטול הרע, על ידי כך שהרע יתבטל לטוב. הרע מכלה את עצמו "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה", כעשן שכלה בלא להשאיר סימנים, תפקידנו להרבות בעולם עוד ועוד קדושה, עוד תיקון המדות, עוד איכפתיות, ובוזה נזכה במהרה לראות "יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך". מעשה אבות סימן לבנים, אברהם אבינו פעל להילחם כנגד ארבע גליות, יעקב אבינו פועל לבטל את הרע על ידי שיודה לטוב. כאשר שרו של עשו מודה על הברכות, מודה על השם ישראל. בכך נתקן העולם והרע מודה לטוב. לכך יעקב עורר את שנאת עשו, הוא יודע שבלא שעשו יודה על הברכות, העולם לא יכול להגיע לתיקונו.

וזהו דברי הגמרא בשבת (דף קיט:):

תניא רבי יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בליל שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. ואם לאו מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.

בפשטות המלאך רע בא לבית כדי לומר יהי רצון שתהא לשבת הבאה אם אין הבית מוכן לשבת, אך לנתבאר, כוונת הגמרא שכאשר הבית מוכן לשבת, בא המלאך הרע לתת חיזוק לברכת המלאך הטוב, בכך שאף הרע מצטרף לברכתו ומודה שכך ראוי

להיות, וזהו השלימות שכל הבריאה מודה לדבר. ורחמנא ליצלן כך ההיפך באין הבית מוכן לשבת, שמודה המלאך הטוב לרע שכך צריך להיות. ה"י.

עבר הווה ועתיד

יש להוסיף בזה. צריך שהרע יודה לטוב, אך הרע לא הודה לגמרי לטוב. המלאך אמר ליעקב שבבית אל שמו יוחלף לישראל, אך הקב"ה הוסיף לו שם ישראל, שמו יעקב נשאר. מבאר החת"ם סופר (במדבר טו, לח): "שרצה לומר כל מה שמשפילים עצמם בשם 'יעקב' - לשון עקב, הקב"ה מגביהם בשם 'ישראל' - לשור עם אלוקים ואנשים, על כן לעולם שם עקב טפל להשפיל עצמו". הקב"ה אמר, "שמך יעקב" - שמך נותר יעקב. אך עיקר שמך - "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך". אך בהודאת שרו של עשיו אמר: "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" - דהיינו שביטל שרו של עשיו את השם "יעקב". שרו של עשו רצה שעם ישראל יהיה בקדושתו רק בדרגתו הגבוהה - ישראל, אך בדרגתו הנמוכה הוא יבטל, ואמר הקב"ה ליעקב, יש לך שני שמות. יעקב וישראל. לצדיקים ולפחותי הדרגה, כולם כלולים בשבטי קה, דרך השם יעקב כולם פועלים להגיע לשלימות, לשם ישראל.

נעמיק יותר. כל קיומו של עשו הוא "על חרבך תחיה", בזה נבין את שלושת האמונות השולטות בעולם, עשו, ישמעאל, ישראל. עשו משול לחזיר (בראשית רבה סה, א) החזיר אינו מעלה גרה, אך הוא מפריס פרסה. הוא מראה ברגליו ומראה כשר אני, הנצרות טוענת אנו היהודים האמיתיים, הם מפרסמים את התנ"ך בכל מקום, אך בלי התורה שבעל פה. ומאידך, אינם מעריכים את העבר, יש להם רק עתיד, פרס נובל יוענק רק למי שיוכיח שהמדענים בדור הקודם - אלו שקרובים יותר לקוף, לא צדקו. לעומתם הישמעאלים משולים לגמל (מדרש פתרון תורה פרשת שמני), הגמל מפריסה פרסה, הוא מחובר לעבר. הישמעאלים מאמינים בבורא עולם, מתפללים חמש פעמים ביום, בכל מקום הם פורסים שטיח ומתפללים, בלי לשים על אף אחד. אך אין להם עתיד, הם מאמינים שכל תענוגות עולם הזה שנאסרו עליהם, ינתנו להם בעולם הבא. עתידם נגזר מתוך העולם הזה.

עם ישראל חי מהעבר והעתיד גם יחד, כל מעשנו למען הגאולה השלימה העתידה במהרה בימינו. ומאידך אנו פועלים על פי העבר, "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז). המרחק בינינו לנבואה הוא עצום, הרמב"ם (יסודי התורה ז) מאריך רבות בתיאור דרגת נביא, וזוהי דרגתם של עם ישראל במשך כאלף ומאתיים שנה עד תחילת בניין הבית השני בהם למדו תורה כנתינתה מסיני. דהנה הגר"א רחוק מרחק רב ממושגינו. אמר עליו תלמידו הגר"ח מוולאז'ין שהוא כהרשב"א ואולי כהרמב"ן. החתם סופר התבטל כלפי הרמב"ם. והרמב"ם כלפי רש"י. הראשונים כולם ביטלו דעתם בפני הגאונים רב סעדיה גאון ורב האי גאון. בראשונים נמצא רבות הלשון על דברי הגאונים "אם קבלה היא נקבל".

הגאונים התבטלו בפני רבנן סבוראי, שהתבטלו אף הם בפני י"ב דורות האמוראים שקדמו להם. האמוראים אמרו על הדור שקדם להם (שבת דף קיב:): "אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים. ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים". וכך היו נביאים, ששמעו ישירות מהקב"ה! אם יבוא אדם ויעשה עבודת מחקר במחשבת ישראל, ויצא לו נגד דעת הרמב"ם, יאמרו לו, תלמד שוב, ודאי טעית. כמה אנו מתבטלים לפני דורות העבר. בכל העולם ימי הביניים הם תקופה של עולם ללא משכל, בעולם היהודי זו תקופת פריחה עצומה, דורם של רש"י והרמב"ם, בעלי התוספות, הרשב"א והריטב"א. יש לנו נשמה אלוקית, נשמה שנטועה בעולם הנצח, "חיי עולם נטע בתוכנו". אנו מתמודדים שבעים שנה בעולם החומר כדי להגיע אל הנצח. יש לנו עבר, הווה, ועתיד.

העבודה בפועל

הרע הודה לטוב, כעת צריך לעבוד בפועל, בא על יעקב ניסיון צרת דינה. מבאר האור גדליה (ליקוטי דברים פרשת וישלח, ד):

ונעמוד על נקודת הצרה של דינה והגזירה של יון, ונראה איך שהן דומות, הן באופן הגזירה, הן בהכוונה המוסתרת בה, והן בהסיבה שהביאה את הגזירה. כשנתבונן במעשה דינה, נראה שבאה צרה זו ליעקב אבינו, לברר את השם 'ישראל', שעל ידי

מעשה זה נתברר שיש ליעקב אבינו שייכות גם לשם 'ישראל' דאיתא בחז"ל (בראשית רבה עט, ח) על הא דכתיב "ויקרא לו קל אלוקי ישראל", אתה נוטל שררה לעצמך וכו', מחר יוצאת בתך ומתענה. עד כאן. ואין דבר זה בתורת עונש, אלא שהוא ניסיון, לברר אם הוא ראוי לאותה שררה, ולזכות לשררה זו על ידי מעשיו, וראינו דמיד אחר מעשה דינה כתיב "וירא אלוקים עוד" וגו', שקראו הקב"ה בשם ישראל, כי על ידי מסירת נפשם נתברר שיש לו שייכות לשם ישראל, וזכה בשם זה וזיכה בו לכל ישראל לדורות, וגם מצינו בפרשה שזה הפעם הראשון שנראו שבטי י-ה בשם ישראל, שבעת ששמעו השבטים על ממעשה דינה נאמר "נבלה עשה בישראל" (בראשית לד, ז) שהשבטי י-ה כבר נקראו אז בשם כלל ישראל, וזה מתברר במעשה דינה.

ובמקום אחר ביארנו שמלחמת יון היה עם השם ישראל, וכמו שמצינו שאמרו חז"ל שהיונים אמרו כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלוקי ישראל, ומלחמת יון היה לברר את השם הזה של ישראל שזכינו על ידי יעקב אבינו במעשה דינה, לכלל ישראל לדורות. וכמו דגלות יון היה מיוחדת במינה שהייתה בעת שהיו ישראל שרויים על אדמתם, ולא כשאר גליות שהיו בחוץ לארץ, כן צרת דינה הייתה בעת שהיה יעקב אבינו בארץ ישראל ולא כשאר גליות שהיו להם קשר לחוץ לארץ.

יון רצו להכחיד את קדושת ישראל, להשליט את תרבות יון, חכמת יון על חכמת התורה. וכך במעשה דינה, רצו שבנות שכם ינשאו לבני יעקב, ובנות יעקב ינשאו לבני שכם. ומשסירבו, נלחמו עמם שלוש שנים כמלחמת יון עם ישראל. עד שיעקב ובניו ניצחו. וכעבור כמה שנים יצאו לגלות במצרים, וכבניהם שאחר ניצחון נס חנוכה יצאו לגלות אדום באו אנו נמצאים עד היום.

בזה נבין מדוע כאשר המלאך פגע ביעקב בגיד הנשה, אסור לאוכלו עד היום. מביא בעקידת יצחק (בראשית שער כו) "כי בכתוב הזה נרמזו ארבעה צומות השנה אשר נמשכו אלינו... כלומר "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", ג' ג' בתשרי. י' עשרה בטבת. גי"ד כולו (בגימטריא) שבעה עשר בתמוז. את לרבות תשעה באב". ויש להוסיף את דברי החינוך (ג):

משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שישבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא זורעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער. כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

כל הצרות באו מכוח גיד הנשה, מכוח שפגעו בשם"ה מצוות לא תעשה שכנגד שם"ה הגידים. יעקב ניצח את הרע, והגיע לשלימותו. בזה הכין את הדרך לבניו לזכות לעבור בשלימות את הגליות, לעמוד בניסיון. לא להיפגם בגלות בפנימיותנו, אלא רק מעט בגיד - בחיצוניות, ובה לזכות לזריחת השמש, להביא את הגאולה השלימה במהרה בימינו.